

* * *

ΕΙΣ τὰς 26 του παρελθόντος Μαΐου, απέβιασεν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ ἐκηδεύθη εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Καλαμαριάς, ὁ Γρηγορίου Παύλου Τσακάλωφ. Ἦτο οὗτος καθηγητὴς τῆς ρωσικῆς γλῶσσας καὶ μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ μαθητικῆς τῆς ρωσικῆς γλῶσσας καὶ μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ μαθητικῆς μουσικοφιλολο- γικῆς συλλόγου «Ὁ Πόντος», εἰς τὸ ἀμερικανικὸν κολλεγίον «Ἀνατόλια», εἰς τὴν Μερτζιφούντα τοῦ Πόντου. Τὰ ἄλλα μέλη τοῦ συλλό- γου, ἦσαν ὁ καθηγητὴς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν, Δημήτριος Θεοχαρί- δης, ἀπὸ τὴν Οἰνώνη, ὁ καθηγητὴς Εὐσταθιάδης, ἀπὸ τὴν Ὑσσατην, ὁ διδάσκαλος Λαμπρινός, ἀπὸ τὴν Πάφραν καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνω- τέρων τάξεων Ἀναγιάνης, ἀπὸ τὸ Ἀλάτσαμ καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ Παυ- λίδαι, ἀπὸ τὴν Σαμσοῦντα. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1921, ὁ μαθητικὸς συλλόγος «Ὁ Πόντος», ὁ ὁποῖος εἶχε τότε ἡλικίαν τριανταπέντε ἐτῶν, κατηγορήθη ὅτι ἦτο ὁ πυρὴν τῆς ιδέας καὶ τοῦ κινήματος ἀνεξαρτη- σίας τοῦ Πόντου. Ἔτσι, ἕνα πρῶτὸν τοῦ Φεβρουαρίου τούτου τοῦ 1921 ἐκυκλώθησαν τὰ κτίσματα τοῦ συγκροτήματος τοῦ κολλεγίου ὑπὸ τουρ- κικῶν στρατῶν καὶ ἐζητήθη ἡ παράδοσις τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ συλλόγου «Ὁ Πόντος». Ἡ ἀμερικανικὴ διεύθυνσις τοῦ κολλεγίου δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ συμμορφωθῆ καὶ οἱ τρεῖς καθηγηταὶ μὲ τούς τρεῖς μαθητὰς παρεδόθησαν ἀμέσως καὶ μετεφέρθησαν εἰς ἐνεκλείσθη- σαν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Ἀμισοῦ, ὅπου εἶχαν ἤδη ἐγκλεισθῆ ἑκατοντά- δες σημερινῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ κάθε γωνίαν τῶν ακτῶν τοῦ Πόντου. Τὰ περαιτέρω, πού ἀποτελοῦν μίαν τῶν τελευταίων ἀκτῶν τοῦ Πόντου. Ὁ Γρηγόριος Παύλος Τσακάλωφ, (Βασιλείσης Ὀλγας 74), πρὸς τὴν στήλην ταύτην:

«Μετὰ ἑπτὰ μῆνας, λέγει ἡ ἐπιτολογράφος, ἦτο τὸν Αὐγουστον τοῦ 1921 καὶ ἴσως ἐπειδὴ ὁ πόλεμος εἶχε οὐκ ὀλίγην πολὺ, συνεκροτήθη τὸ Δικαστήριον Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἀμασειᾶς καὶ ἤρχισε ἡ δίκη καὶ ἡ κα- ταδίκη τῶν κρατουμένων. Ἀπαντὰ τὰ στελεχῆ τοῦ Κολλεγιαίου συλλό- γου «Πόντος» μὲ ἐξαίρεσιν τὸν καθηγητὴν Τσακάλωφ, ῥῶσον ὑπήκουον καταδικάσθησαν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Ὁ καθηγητὴς Γρ. Τσακά- λωφ, ὡς ἀλλοδαπὸς δὲν ἐθεωρήθη «Μιλλέτ Χαΐνι» δηλαδὴ προδότης τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ κατηγορήθη ὡς συνεργάτης τῶν «Μιλλέτ Χαΐνι» καὶ κα- τεδικάσθη εἰς εἰρκτὴν δεκαπέντε ἐτῶν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Μαλάτειας. Μετὰ τὴν καταδίκην ἡ ὁμάς τοῦ «Πόντου» μετὰ τῶν ἄλλων καταδικῶν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐν συνόλῳ 75 ἀτόμων ὠδηγήθησαν καὶ ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰς μπουδρουμίας μίᾳς παλαιᾶς φυλακῆς μὲ τὸ δάπεδο γεμάτο νερὸ ἐκείνη τὴν ὥρην. Μαζὺ μὲ τούς 75 μελλοθανάτους ἐνεκλείσθη ἕως τὸν ἀστράγαλον. Μαζὺ μὲ τούς 75 μελλοθανάτους ἐνεκλείσθη εἰς τὸ μπουδρουμὶ καὶ ὁ Γρηγόριος Τσακάλωφ. Ἡ νύκτα ἐκείνη τὴν ὥ- ρην διήλθε ὀρθίως μέσα εἰς τὸ νερὸ καὶ μὲ τὴν συντροφίαν ἑβδομηντα πέντε ἐτοιμοθανάτων ὑπήρξε ὁ ἐφιάλης πού ἐτυράννησε τὸν Γρηγόριον Τσακάλωφ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν. Αἰσθάνονταν ὅτι εἰς τὴν ἀκουστικὴν τὸν καθηγητὴν Θεοχαρίδην νὰ ἐπαναλαμβάνη, συνεχῶς, «Ἀφροδίτη» (ἦ- ἦσαν τὰ παιδιὰ του). Ὁ καθηγητὴς Εὐσταθιάδης ὁ ὁποῖος ὡς ἀξιωμα- τικὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου 1914— 1918, ἐνυμφεύθη ἀπὸ οἶκτον μίαν Ἀρμενίδα ἀπὸ ἕνα στρατόπεδο ἐξο- ριστῶν, ἰκέτευε τὸν Γρ. Τσακάλωφ νὰ φροντίσῃ νὰ εὕρῃ τούς συγγε- νεῖς του καὶ τούς ζητήσῃ νὰ δώσουν ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν εἰς τὸν Γρ. Τσακάλωφ. Ἐπειδὴ δὲν ἔβρισκον ἕνα ἄνθρωπον νὰ ἀποδεχθῆ τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ, οἱ τρεῖς νεαροὶ μαθηταὶ ἦσαν γε- ννητὰ ἐπιδοκίμοι. Ὁ ἱεροκήρυξ Παυλίδης τῆς Ὀμάδος τοῦ Κολλεγίου χω- ρὶς νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν «Πόντον» ἐπροσπαθοῦσε νὰ ἐνθαρρύνῃ τούς ἐτοι- μοθανάτους ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐφαίνετο νὰ τὸν ἀκούῃ.

* * *

ΚΑΤΑ τὰ χαράματα τῆς ἐπομένης ἀπεχώρησαν τὸν Τσακάλωφ, ἀπὸ τὴν τραγικὴν συντροφίαν τῶν ἐτοιμοθανάτων τοῦ μπουδρουμίου καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τὸ πρῶτον κελλί τῶν φυλακῶν Τιμαρχανῆ ἐμπροσθεν τοῦ ὁποῖου εἶδε στημέναις τὰς ἑβδομηντα πέντε ἀγχόναις ἐ- πί τῶν ὁποίων τὴν ἐπομένην εἶδε τούς φίλους του κρεμασμένους. Με- τὰ δύο ἡμέρας, συνοδεία δύο ζανταρμάδων (χαροφυλακῶν) ὁ Γρηγόρι- ος Τσακάλωφ ὠδηγήθη εἰς τὴν μακρινὴν Μαλάτειαν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς τῆς μὲ συντροφίαν ληστῶν, φονιάδων καὶ ἄλλων ἐγκλημα- τῶν βαρυντικῶν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1924 τοῦ ἐδόθη χάρις καὶ ἀπε- φυλακίσθη μὲ τὸν ὄρον νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀστυνομίαν δύο φορές τὴν ἑβδομάδα. Ἐπὶ ἕξ μῆνας συνεμορφώθη μὲ τὴν διαταγὴν, ἀλλὰ ὁ- τὴν ἀπηλείσθη πλέον ὅτι θὰ τοῦ ἐδίδοτο ἀδεία ἀναχωρήσεως, ἀπεφάσισε νὰ δραπέτευσῃ καὶ νὰ φθάσῃ στὸν πλησιέστερον λιμῆνα πού ἦτο ἡ Μερ- σίνα. Εἶχε σχεδιάσει τὸ δρομολόγιόν του ὥστε νὰ βεβιάσῃ τις νύκτες καὶ νὰ κρυβῆται τὴν ἡμέρα. Ὑστερα ἀπὸ πορεία μίᾳς ἑβδομάδος μίαν βρο- χερὴν νύκτα εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ περάσῃ μίαν γέφυραν πού ἐφρου- ρεῖτο, συνελήφθη. Ἀλυσοδεμένος ἀπὸ τὸν λαμόν μὲ πέντε ἄλλους, φυ- γοστράτους αὐτοῦ, ὠδηγήθη ὀπίσω εἰς τὴν Μαλάτειαν ὕστερα ἀπὸ πορεία ἑξ ἡμερῶν καὶ ἐνεκλείσθη δι' ἄλλους ἑξ ἡμέρας εἰς τὰς φυλακὰς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1925 ἀπεφυλακίσθη καὶ συνοδεία ἐνός ἀξιωματικοῦ ὠ- δηγήθη εἰς τὴν Σαμσοῦντα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὸ πρῶτον πλοῖον πού κα- τέπλευσεν ἐφθάσε καὶ συνάντησε τὴν οἰκογένειάν του ἡ ὁποία εὕρισκε- τὴν ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ 1923 κατόπιν τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυ- λικῆν ἢ ἠθικῆν ἀναγνώρισιν διὰ τὰ δεινὰ τὰ ὅποια ὑπέστη. Πρῶτος, γα- ληνιος, ἀγαθός, ἐθεωροῦσε τὰ δεινὰ ἐκεῖνα ὡς φόρον τὸν ὁποῖον ἐ- πληρώσε διὰ τὸν προνομίον πού εἶχε γεννηθῆ Ἕλληνα, ἔστω καὶ ἀν ἐγεν- νήθη εἰς τὴν Ρωσίαν.

* * *

ΤΑ ΧΑΡΑΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΜΕΝΗΣ ΑΠΕΧΩΡΗΣΑΝ ΤΟΝ ΤΣΑΚΑΛΩΦ, ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΓΙΚΗΝ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΝ ΤΩΝ ΕΤΟΙΜΟΘΑΝΑΤΩΝ ΤΟΥ ΜΠΟΥΔΡΟΥΜΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΕΤΕΦΕΡΑΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΚΕΛΛΙ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ ΤΙΜΑΡΧΑΝΗΣ ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΕΙΔΕ ΣΤΗΜΕΝΑΙΣ ΤΑΣ ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ ΠΕΝΤΕ ΑΓΧΟΝΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗΝ ΕΙΔΕ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ ΚΡΕΜΑΣΜΕΝΟΥΣ. ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΗΜΕΡΑΣ, ΣΥΝΟΔΕΙΑ ΔΥΟ ΖΑΝΤΑΡΜΑΔΩΝ (ΧΑΡΟΦΥΛΑΚΩΝ) Ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΣΑΚΑΛΩΦ ΟΔΗΓΗΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΡΙΝΗΝ ΜΑΛΑΤΕΙΑΝ ΚΑΙ ΕΝΕΚΛΕΙΣΘΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΦΥΛΑΚΑΣ ΤΗΣ ΜΕ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΝ ΛΗΣΤΩΝ, ΦΟΝΙΑΔΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΒΑΡΥΝΤΙΚΩΝ. ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1924 ΤΟΥ ΕΔΟΘΗ ΧΑΡΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΦΥΛΑΚΙΣΘΗ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΟΝ ΝΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗ ΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΝ ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΤΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ. ΕΠΙ ΕΞ ΗΜΕΡΑΣ ΣΥΝΕΜΟΡΦΩΘΗ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΓΗΝ, ΑΛΛΑ ΟΤΗΝ ΑΠΗΛΕΙΣΘΗ ΠΛΕΟΝ ΟΤΙ ΘΑ ΤΟΥ ΕΔΙΔΕΤΟ ΑΔΕΙΑ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ, ΑΠΕΦΑΣΙΣΕ ΝΑ ΔΡΑΠΕΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΝΑ ΦΘΑΣΗ ΣΤΟΝ ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΟΝ ΛΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΗΤΟ Η ΜΕΡΣΙΝΑ. ΕΙΧΕ ΣΧΕΔΙΑΣΕΙ ΤΟ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΩΣΤΕ ΝΑ ΒΕΒΙΑΣΤΗ ΤΙΣ ΝΥΚΤΕΣ ΚΑΙ ΝΑ ΚΡΥΒΕΤΑΙ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ. ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΠΟΡΕΙΑ ΜΙΑΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΜΙΑΝ ΒΡΟΧΕΡΗΝ ΝΥΚΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΝ ΝΑ ΠΕΡΑΣΗ ΜΙΑΝ ΓΕΦΥΡΑΝ ΠΟΥ ΕΦΡΟΥΡΕΙΤΟ, ΣΥΝΕΛΗΦΘΗ. ΑΛΥΣΟΔΕΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΑΜΟΝ ΜΕ ΠΕΝΤΕ ΑΛΛΟΥΣ, ΦΥΓΟΣΤΡΑΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΟΔΗΓΗΘΗ ΟΠΙΣΘΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΛΑΤΕΙΑΝ ΟΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΠΟΡΕΙΑ ΕΞ ΗΜΕΡΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΚΛΕΙΣΘΗ ΔΙ' ΑΛΛΟΥΣ ΕΞ ΗΜΕΡΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΦΥΛΑΚΑΣ. ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1925 ΑΠΕΦΥΛΑΚΙΣΘΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΕΙΑ ΕΝΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ ΟΔΗΓΗΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΑΜΣΟΥΝΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΕΚΕΙ ΜΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΠΛΟΙΟΝ ΠΟΥ ΚΑΤΕΠΛΕΥΣΕΝ ΕΦΘΑΣΕ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ ΤΟΥ Η ΟΠΟΙΑ ΕΥΡΙΣΚΕΤΗΝ ΗΔΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1923 ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΗΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΤΩΝ ΠΛΗΘΥΛΙΚΗΝ Η ΗΘΙΚΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΝ ΔΙΑ ΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΥΠΕΣΤΗ. ΠΡΩΤΟΣ, ΓΑΛΗΝΙΟΣ, ΑΓΑΘΟΣ, ΕΘΕΩΡΟΥΣΕ ΤΑ ΔΕΙΝΑ ΕΚΕΙΝΑ ΩΣ ΦΟΡΟΝ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟΝ ΕΠΛΗΡΩΣΕ ΔΙΑ ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟΝ ΠΟΥ ΕΙΧΕ ΓΕΝΝΗΘΗ ΕΛΛΗΝ, ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΑΝ ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΣΙΑΝ.